

"Nikommu, albo raczej wszystkim, swoje księgi daję. By kto nie mniemał (strach to bowiem tęgi), że za to trzeba co dać, wszyscy darmo miejcie. O drukarzu nie mówię, z tym się zrozumieć."

Jan Kochanowski

Fraszki (wybór)

O autorze

- ▶ **Jan Kochanowski (1530 – 1584)** – to jeden z najwybitniejszych polskich poetów epoki renesansu. Wszechstronnie wykształcony, wiele podróżował, znał języki i kulturę różnych krajów. Studiował w Krakowie i Padwie, a po powrocie do kraju pracował jako sekretarz króla Zygmunta II Augusta. Po latach służby na dworze królewskim założył rodzinę i osiadł w Czarnolesie. Uważany za jednego z najwybitniejszych twórców renesansu w Europie i poetę, który najbardziej przyczynił się do rozwoju polskiego języka literackiego. Najbardziej znanymi jego utworami są zbiory *fraszek*, *Pieśni*, *Treny* oraz dramat *Odprawa posłów greckich*.

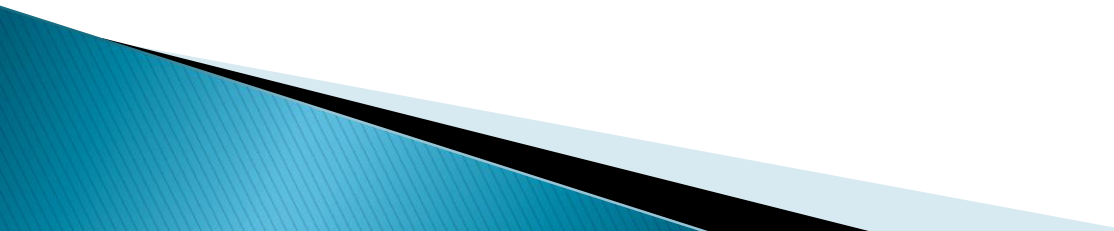
O lekturze

- ▶ Fraszkę do literatury wprowadził Jan Kochanowski. Są wśród nich utwory o tematyce filozoficznej, obyczajowej, politycznej, autotematycznej, miłosnej, a także biesiadnej i zabawowej.
- ▶ Do dziś zachowało się ok.485 fraszek poety; mistrz z Czarnolasu pisywał je przez całe życie.
- ▶ Fraszki Jana Kochanowskiego zostały wydane po raz pierwszy w 1584 r. w Drukarni Łazarzowej w Krakowie.

Co to jest fraszka?

- ▶ Fraszka (wł. frasca - dosłownie 'gałązka', przenośnie 'drobiazg, błahostka') to krótki wierszowany utwór, podejmujący różnorodną tematykę, czasem o żartobliwym lub ironicznym charakterze. Często kończy się wyraźną puentą.
- ▶ Fraszka wywodzi się ze starożytności, swoimi korzeniami sięga epigramatu, którego twórca był Symodides z Keos. Były to krótkie napisy na kamieniach nagrobnych (epitafium) i przedmiotach codziennego użytku.

Cechy fraszek

- ▶ Fraszki Jana Kochanowskiego wyróżniają się następującymi cechami:
  - ▶ – są to krótkie, zwarte utwory,
  - ▶ – mają wierszowaną formę,
  - ▶ – tematyka zwykle żartobliwa, czasem refleksyjna,
  - ▶ – opierają się na ciekawym, błyskotliwym pomysle,
  - ▶ – często są zakończone trafną puentą.
-

Tematy fraszek

- ▶ Jan Kochanowski kierował się renesansową zasadą: *Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce.*
- ▶ Poeta poruszał we fraszkach różne tematy dotyczące spraw człowieka. Opowiadał o sobie i swoich przyjaciółach, pisał o miłości, ludzkich wadach, obyczajach panujących na dworze, ukazywał codzienne życie rodzinne, opiewał uroki wsi, chwalił piękno przyrody.

Wybrane fraszki

- ▶ *Na swoje księgi*
- ▶ *Na dom w Czarnolesie*
- ▶ *O doktorze Hiszpanie*
- ▶ *Na nabożną*
- ▶ *O miłości*
- ▶ *Na lipę*
- ▶ *O żywocie ludzkim*
- ▶ *Na sokalskie mogiły*
- ▶ *Do gór i lasów*
- ▶ *Na miłość*

Na lipę

*Gościu, siądź pod mym liściem, a odpoczni
sobie;*

*Nie dojdzie cie tu słońce przyrzekam to
tobie (...)*

- ▶ Temat: życie na wsi, blisko natury.
- ▶ Lipa (podmiot liryczny) zaprasza do odpoczynku w cieniu jej liści. Drzewo oferuje chłód, spokój i wygodę.
- ▶ Utwór jest pochwałą życia zgodnego z naturą, która zapewnia człowiekowi harmonię i bezpieczeństwo.

Na dom w Czarnolesie

*Panie, to moja praca, a zdarzenie Twoje;
Raczyż błogostawieństwo dać do końca
swoje! (...)*

- ▶ Temat: dom i życie rodzinne.
- ▶ Podmiot liryczny zwraca się do Boga z prośbą o błogostawieństwo na dalsze życie. Nie zależy mu na bogactwie i przepychu. Wyżej ceni wartości duchowe, np. zdrowie, obyczaje
- ▶ Szczególnie ważny jest dla niego dom – oaza spokoju, bezpieczne schronienie przed światem.

O żywocie ludzkim

*Fraszki to wszystko, cokolwiek myślemy;
Fraszki to wszystko cokolwiek czyniemy (...)*

- ▶ Temat: refleksja nad ludzkim losem.
- ▶ W utworze została podkreślona ulotność tego, co ziemskie. Pieniądze, władza, uroda, sława to wartości nietrwale, przemijające.
- ▶ Życie ludzkie zostaje porównane do przedstawienia teatralnego; motyw theatrum mundi – człowiek nie decyduje o swoim losie, jest jedynie aktorem odgrywającym określone role.

Na nabożną

*Jeśli nie grzeszysz, jako mi powiadasz,
Czego się miła, tak często spowiadasz? (...)*

- ▶ Temat: ludzkie wady.
- ▶ Fraszka zawiera krytykę fałszywej pobożności i obłądy.
- ▶ Podmiot liryczny zwraca się do pobożnej kobiety z pytaniem, dlaczego tak często chodzi do spowiedzi, skoro twierdzi, że nie grzeszy.
- ▶ Zachowanie dewotki przeczy deklarowanej religijności.

O doktorze Hiszpanie

*Nasz dobry doktor spać się od nas bierze;
Ani chce z nami doczekać wieczerze (...)*

- ▶ Temat: dworskie obyczaje.
- ▶ Wiersz w komiczny sposób krytykuje obyczaje panujące na dworze, np. pijaństwo i jego skutki.
- ▶ Unikający alkoholu doktor opuszcza biesiadę, by zachować trzeźwość. Jednak dworzanie wyważają drzwi do jego pokoju i poją cudzoziemca na siłę.

Autorzy fraszek

- ▶ Fraszki zajmują ważne miejsce w twórczości Jana Kochanowskiego. Są małymi arcydziełami dowodzącymi jego niezwykłych umiejętności kondensowania myśli. Poeta pisał je od lat 60. XVI wieku i od tego czasu docierały one do czytelników w odpisach. Autor Pieśni wydał je dopiero przed śmiercią, w 1584 roku.
- ▶ Autorami fraszek było wielu znanych polskich poetów, oprócz Jana Kochanowskiego także Wacław Potocki, a w literaturze współczesnej Julian Tuwim, Jan Izydor Sztaudynger czy Stanisław Jerzy Lec.

Bibliografia:

- ▶ https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Kochanowski
- ▶ Podręcznik do języka polskiego Myśli i słowa 7, Ewa Nowak, Joanna Gawęł
- ▶ Przed egzaminem, język polski, teoria, zadania i arkusze egzaminacyjne; Hanna Moszczeńska, Marianna Gutkowska, Zofia Kolos, Anna Polińska.
- ▶ <https://wolnelektury.pl/katalog/autor/jan-kochanowski/>